

Kjak

Jens Pali í Dali

Illa umhugsað loysn at skatta eftirlønina

Seinastu árin hava almennar røddir í Landsstýri og Løgtingi roynt at eggja fólki at gjalda sum mest til teirra egnu eftirløn at tryggja góð og trygg eftirlønarár.

Nú nýggj samgonga er skipað er vent í holuni, nú royna teir at taka hugin frá fólki við at skatta inngjaldið við 40 prosentum. Við hesum taka teir rættin frá hesum fólki, at løn verður skattað, tá útgaldið verður.

Tá hesi koma í eftirlønarár (ellisár) kunnu hesi fólk ikki kenna seg sum ein nyttugur partur av samfelagnum, tí tey gjalda ikki skatt sum onnur, eru bara ein byrða fyri samfelagið (tað almenna og skyldfólk).

At skatta eftirlønargjöld við inngjaldi vil í longdini geva inngjaldara, landskassa og kommunum minni í inntøku.

Fyri tann eftirlønta hevur tað stóran týðning, at inngjald-

ið er so stórt sum gjørligt tey fyrstu árin, kanska við eyka inngjaldi, so eftirlønin verður so stór sum gjørligt.

Við nýggja skattinum vilja tey eftirløntu fáa væl minni at liva av, meti u. l. 1000-15000 kr um mánaðin. Eftirlønin verður ikki einans 40% lægri, men 50-60% lægri.

Hugurin hjá fólki at fáa so høga eftirløn sum gjørligt, fer at minka. Talið av eldri veksur við ógvuligari ferð, fólkatalið er minkandi, talið av løntakarum minkar, inntøkur av hesum nýggja skattinum munnu ikki fara verða so stórar, sum mett er kanska u. l. 200 mill. kr. Henda peningánøgd fer at gera alt ov lítlan mun sum árin ganga.

Útreiðslurnar til eldraðkið fer at hækka nógv komandi árin, so at land og kommunur fara at hava brúkk fyri fleiri inntøkum. Nýggi skatturin fer neyvan at geva nógv fleiri inn-

tøkur, kanska minni.

Í dag eru gott og væl 6000 eftirlønt (pensjónistar), t. v. s. 1 fólk fyri u. l. 4 løntakarar. Um 30-40 ár verður talið av eftirløntum kanska 10.000 fólk, og mett verður talið av løntakarum fer at minka, so tað kanska u. l. 2 løntakarar til hvønn eftirløntan, so tað almenna verður ivaleyst nógv tyngri at reka. Um teir sum stýra landi og kommunum heldur einki gera við trupulleikan við fráflyingini, verður trupulleikin enn størri.

Um vit nú meta at um eini 15-20 ár vóru u. l. 7000 eftirlønt sum fáa u. l. 5000 kr. í skatti eftir fyrrverandi skattastiganum, hevði inntøkan hjá landi og kommunum erður u. l. 350 mill kr og hetta hevði munað nógv eira í útreiðslunsiðuni hjá tí almenna enn tær 200 mill. kr.

Harumframt haldi eg, at teir sum stjórna landinum

eiga at arbeiða fram ímóti at ongin fær sína eftirløn beinleiðis úr landskassanum, hvørki landsstýrismenn, løgtingsmenn ella tænaðsmenn. Øll skuldu goldið til sína eftirløn; tí henda útreiðsla er og verður alt ov stór fyri landskassan. Landið kundi gjørt ein sjálvstøðugan eftirlønargrunn, sum dagliga varð rikin av Húsálánsgrunninum ella Landsbankanum, ella funnið eina aðra loysn. Eisini áttu eftirlønarviðurskiptini at verið broytt, vónandi fáa teir væl fleiri lønarár enn tey mettu 8-16 árin.

At skatta eftirlønargjöldini er ein ógvuliga vánalig og ógvuliga illa umhugsað loysn, bæði fyri løntakaran, landskassan og kommunurnar. Her er hugsað alt ov lítið um fylgjurnar, hetta hevur fyri mesta partin av skattgjaldarunum.

Lógvan Arge, býráðslimur í Havn

Verkfall og alibipolitikkur

Teir seinastu leikirnir í trætni millum arbeiðsgevarar og pedagogar hava verið átøkir alibipolitikki. Eftir gongdini at døma eru royndirnar at koma víðari ikki nóg ítøkiligar, tí farið verður ikki veruliga inn á krøvini, sum námsfrøðingarnir seta.

Vónandi er tað ikki tí, at teirra mótpartur veruliga meinar, at her skal onki gerast – uttan mun til rímligleikan í krøvunum. Námsfrøðingarnir í verkfalli hava gjørt greitt, at teirra stætt er illa lønt í mun til arbeiðsbyrðuna, og at umstøðurnar annars at útinna teirra týðningarmikla lut í barnauppalingini eru ikki nóg góðar.

Seinasta átakið frá Fíggjarmálaráðnum var at bjóða eina

differentiering av upprunaliga lønartilboðnum, sum námsfrøðingarnir longu frammanundan meta sum reallønarlækking. Tað var onki tilboð.

Kommununala Arbeiðsgevarafelagið legði fram eitt tilboð um fyrireikingina, sum Pedagogfelagið vrakaði, tí tað helt tað ikki vera ítøkiligt. Føroya Pedagogfelag kann helst við ávísingum rætti spyrja, hvat virði er í einum lyfti um arbeiðsbólk, sum eftir samráðingarlok fer undir at staðfesta tær manngongdir, sum longu eru ella ikki eru viðvíkjandi fyrireiking.

Viðurskiptini á dagstovnaðinum hava verið nógv frammi seinastu mongu árin.

Ansing var lykkað, tí tað ráddi í fyrstu syftu um at

herberga børnunum, meðan foreldrin vóru til arbeiðis. Nógv og gott er gjørt burtur úr at byggja nýggjar stovnar kring landið. Nú fáa so at siga øll børn tilboð um pláss á dagstovni.

Innihaldið í dagstovnunum hevur ikki fingið somu rúmd, og nú kenna tey, sum arbeiða á dagstovninum á sær, at tey við verandi umstøðum ikki fáa livað upp til tað, sum verður kravt av teimum. Skula uppvaksandi ættarliðini fáa tað besta burtur úr árunum á dagstovni krevst, at starvsfólkini, námsfrøðingar sum hjálparfólk, hava dagførðar karmar at virka undir.

Tað kostar óivað at taka hesi tøk, men neyvan nakar kann vera nøgdur við, at børn-

ini á dagstovnum kanska ikki fáa ta stimbran, sum teimum nýtist, tí at starvsligu kringumstøðurnar ikki eru nøktandi.

Arbeiðsgevarin eigur at viðgera lønarlagið, so tað samsvarar við uppgávuna, og saman við umboðum fyri námsfrøðingarnar at gera nakað munagott við innihalds-partin.

Hetta snýr seg heilt einfalt um dygdina í røktini og menningini av teimum, sum vaksa upp í Føroyum. Fáa tey ikki nóg gott í beinið, so verður úrslitið ikki tað, sum vit øll vilja.

Tí er brúk fyri álvara - og ikki alibipolitikki.

Levi Mørk, námsfrøðingur og býráðslimur

Námsfrøðingar verða ikki nakað virðismettir

Tað er ikki til at skilja, at landsins myndugleikar virða ein heilan arbeiðsbólk so lítið, sum tey gera. Hetta eru altso menniskju, sum forma okkara børn, ansa teimum, nussa um tey, troysta tey, tá tey eru kedd, ugga og hjálpa tá tey fáa ilt, ja tey taka sær av okkara framtíð. Og ein annar veruleiki er, at tey smáu síggja, í nógvum førum, meira til hesi enn síni foreldur.

Tað er ófatiligt, at mann við einum smíli gevur 250 milliónir til aðar samfelagsbólkar, og fíggjar hetta við at veita hesum smáu eina sera, sera ótrygga framtíð í takkaløn. Við einum smíli, letur mann eini 300-400 milliónir av landsins ognum til eina elitu, sum hevur meir enn ríkiligt frammanundan, og tað er eisini ogn teirra smáu, tey so fegin geva burtur fyri onki. Hetta tí tað er neyðugt, vit muga stuðla okkara vinnulívið, verður sagt. Tað er alt samalt ein sera løgin logikkur, serliga tá mann arbeiðir so hart fyri ikki at stuðla okkara børnum, sum jú er okkara framtíð. Tað er munur á hvussu nógv orku mann hevur nýtt til at geva burtur av fæi landsins og lætta um hjá teimum ríkastu, enn tann orka, sum hevur verði nýtt til at tryggja okkara framtíð, sum jú er okkara børn.

Í hesum høpi er tað sera láturligt, at tað kanska snýr seg um 4-5 milliónir, ið skiljir partarnar. Fíggjarmálaráðharrin, fyri tey fáu, metti, at 220 kr um mánaðin var meir enn nokk, men best hevði verið at geva hesa hækking til teir lægri løntu námsfrøðingarnar, so hini máttu standa í stað. Til samanlikning kann, til stuttleikar

nevnast, at sami maður gevur einum lærara við millumstarvsaldri, sum eins og námsfrøðingar, tekur sær av okkara børnum, 2.500-3.000 kr. um mánaðin, 30.000-36.000 kr. um árið.

Grundgevingin til hesar gávur hava verið, at hesi, lærarafólk og onnur, fóru at gera íløgur í vinnulívið, stuðla nýggjum vinnum, og soleiðis skapa arbeiðspláss. Tað er bara ófatiligt at so lítið er til av viti. Hugsar mann veruliga at hesi nú fara inn í pelagisku vinnuna, genfrøi ella orkuteknologi? Vit hava altso 2012. Hesar lættar verða nýttir til nýtslu ella uppsparing, og tað fer so at síggjast á landsins halli móttvegis útheiminum seinni.

Hvussu nógv kostar so henda trætan hjá Jørgin Niclasen. Um roknameistarin, sum roknaði upp á pensjónirnar, eisini roknar upp á hetta, fáa vit neyvan tey røttu tøluni. Men eins og í pensjónsmálinum, dugir vanligi borgarin so sanniliga at rokna, hvat hetta kostar samfelagnum. Eitt er so, hvat tað kostar í krónum, men hvat kostar tað ikki í trupulleikum fyri vanligu arbeiðsfólkini, og hvussu hart raktar eru ikki tær familjur við børnum við serligum tørvi.

Núskalmannikkiákæra fíggjarmálaráðharran fyri at hava vit og skil, og vera dugnaligan politikkara, men sum familjumaður átti hann at virt tey fólk, sum taka sær av hansara børnum, sum annars arbeiða hvønn dag fyri, at hann, saman við nógvum føroyingum kunna róliga fara til arbeiðis. Ein láglønarbólkur við smáum ynskjum, sum ikki stað. Til samanlikning kann, til stuttleikar